

Bandholtz tábornok emlékére
1919 október 6

35 years ago

Written for
"Voice of America"
(1954 oct. 3.)

Október 6-ike minden időkre a magyar nemzet nagy gyásznapja marad. 1849

október hatodikán a hazájuk szabadságát védő katonák kivégzése által remélte a zsarnokság elmémitani az igazság szavát. Pontosan hetven esztendő múlva, 1919 októberében, amikor a magyar nemzet szintén letiporva hevert a győztesek előtt, a Gondviselés különös rendelkezése folytán egy másik, szintén minden időkre emlékezetes október hatodika virradt Magyarországra, egy amerikai katona révén, aki úgy érezte, hogy nemcsak az a kötelessége, hogy a győztesek kemény feltételeit végrehajtani segítsen, hanem az is, hogy egy jobb sorsra érdemes nemzet teljes kifosztását és elvérzését.

Harry Hill Bandholtz tábornok volt ez az amerikai katona, akinek emlékezete úgy él a magyar nemzet szívében, mint aki ~~akkor~~ vitézségével megakadályozta a legnagyobb nemzeti kincsek letéteményesének, a budapesti Nemzeti Múzeumnak a román katonaság által tervezett kifosztását.

Ezért és egyéb nagy szolgálataiért a hálás magyar nemzet szobrot állított az amerikai tábornoknak a budapesti Szabadság téren. Az 1936-ben felállított szobor azonban ma már eltűnt helyéről. 1949-ben a kommunista kormány azzal az ürüggyel, hogy a szobor "tisztításra" szorul, eltávolította és csak a talapzatát hagyta meg. 1951-ben a talapzat is eltűnt, minden magyarázat nélkül, valamint eltűnt bizonyára az az arckép is, amelyet a Nemzeti Múzeum tanácstermében őriztek, a monarchia utolsó uralkodójának arcképe

mellett.

Bandholtz tábornok emléke azonban nem tűnt el. Emlékét őrzni gondosan vezetett naplója, amely sok becses történelmi adatot tartalmaz és őrzni egy hálás, bár ma még rab és kifosztott nemzet szive.

Bandholtz tábornok 1919 augusztus 10-én, mint a szövetségesek által ki-nevezett négy tagú tábornoki tanács egyik tagja és pontosan hat hónap mul-va, 1920 február 10-én távozott el. Közben olyan szolgálatokat tett az összeomlott országnak, amelyekkel örök háláját érdemelte ki a magyarságnak.

A Nemzeti Múzeum kincseinek megmentése mellett sok minden egyébét is tett. Ezek a szolgálatok nagy vonásokban a következők voltak:

Mint az amerikai polgárország katonája, aki a becsület és méltányos-ság szellemében nevelkedett, bátran állott ki a nagy ántánttal szemben Magyarország jogos igényei mellett. Ő volt az, aki legerősebben sürgette, hogy abban a sem háborús, sem békés, sem fegyverszünetes átmeneti világban a szövetségesek ismerjenek el valamilyen magyar kormányt. Mikor ez megtörtént, ugyanez ő sürgette, hogy a kormányban legyen egy olyan miniszter, akinek munkája a tömérdek nehézség áthidalása lesz a különböző megszálló hatalmak sokszor ellentétes érdekei és követelései között. Mindezeket sikerült elérnie.

Bandholtz tábornok volt az, akinek hadsegédével, James Taber Loree

ezredessel sikerült megakadályoznia Budapest teljes kiéheztetésének sá-
táni tervét. Ez a két amerikai katona volt aki egész csomó olyan rabló-
vonatot tartóztatott fel és tett értelmetlenné, amelyek addig szabadon
szárguldoztak az országban, minden megmozdítható értéket összerabolva. Ő
volt az, aki a budai királyi palotában levő irodájában halmeztta fel mind-
azt az értéket, amit sikerült megmenteni, nemcsak pótolhatatlan kulturális
kincseket, mint amilyen a 40 általa megmentett Korvina kötet volt, hanem
technikai és kórházi műszereket, telefonokat, sőt írógépeket is, amelyek
nélküle mind a rabló hordák kezébe kerültek volna.

Rövidesen kiderült, hogy az anyagi javak összeharácsolása után főké-
pen a román hadsereg kulturális kincseket is akart zsákmányolni. Megtud-
ták, hogy erdélyi kulturális intézmények és magánosok 88 nagy ládában a Nemzeti
Múzeumban helyezték el megmentett kincseiket. A románok, azon a címen, hogy
Erdély az övék, ezeket a ládákat meguknak követelték.

A román tábornok 16,000 lovat követelt Budapestről, dacára annak,
hogy a fővárosban legfeljebb 13 ezer ló volt összesen. A tábornok azonban
kijelentette, hogy pár ezer kiválogatott lóval meg fognak elégedni, ha a
magyar kormány "önként" átadja a Nemzeti Múzeumban őrzött kulturális kincseket.

Az illetékes magyar hivatal vezetői ezuttal is Bandholtz tábornok-
hoz folyamodtak segítségért. Főcéljuk az volt, hogy az alkudozás révén ha
egyebet nem, egy kis időt nyerjenek. Minden félóra sokat számított.

Október ötödikén futár jelentette Bandholtz tábornoknak, hogy a románok

18 teherautóval vonultak fel a Nemzeti Múzeum elé, annak kicseit követelve. A tábornok Loree ezredessel és egy száz amerikai katonával azonnal a Múzeumhoz sietett. Ott egyetlen román katona próbálta feltartóztatni őket, "nemsokára efedménnyel", mint Bandholtz írja naplójában. A múzeum igazgatója azt hangoztatta, hogy nem adhatja át a kulcsokat, mert a Múzeum az ántánt katonai bizottságának fennhatósága alá van helyezve. A román tábornok kijelentette, hogyha békés úton nem kapja meg a kulcsokat, úgy erőszakot fog alkalmazni.

Bandholtz tábornok átvette a kulcsokat, amit írásban nyugtázott azzal, hogy a Múzeum az ántánt katonai bizottságának fennhatósága alá tartozik, ^{három} egyúttal ~~egy~~ szelet papirossal lepecsételte a Múzeum főbejáratát. A papír szeletekre ráírta, hogy a lepecsételés az ántánt bizottság nevében történt. Mivel a románok általában az európaiak, írja Bandholtz, igen nagy tiszteletben tartanak mindenfajta pecsétet, a papírszeletekre még a katonai cenzura pecsétjét is ráütötték, mert más nem volt kéznél.

A papírszeletek ott is maradtak és csak november 14-én vették le őket amikor a románok kivonultak a fővárosból.

17 év múlva, Bossz Jenő amerikai bankár és tiszteletbeli ezredes kezdeményezésére gyűjtés indult meg, hogy Bandholtz tábornoknak, aki már 1925-ben, 61 éves korában elhunyt, a hálás nemzet méltó emléket állítson. Szobor mellett döntöttek, amely ismert pózában, hátamögött vízszintesen

tartott lovagló korbáccsal, szétvetett lábakkal árbrázolja a tábornokot.

A kivített Ligeti ^{Miklós} ~~gyula~~ ismert szobrászművészre bízták. A leleplezés 1936
augusztus 23-án folyt le, nagy ünnepek közepette. A ma már eltűnt szobor
talapzatának felírása ez volt:

HARRY HILL BANDHOLTZ

A hőselektű amerikai tábornok
az igazság nemes bajnoka
dicső emlékére
a hálás magyar nemzet
1919

A professzorosan feszes, korrekt Bandholtz tábornok, írják
azok, akik hónapokon keresztül vele dolgoztak, melegsívű, talpig ember volt
Washington igazi katonája, aki római jellemű bajnoka tudott lenni az
egyetemes testvériesség és azon eszményeinek, amelyekre a sem boszut, sem
gyűlöletet nem ismerő Washington talitotta nemzetét és hadseregét...
Az egész magyar nemzet áldása rajta.

oooo

Erasvány

